

Խ. ԱՐՈՎՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ
УЧЕНЫЕ ЗАПИСКИ АРМЯНСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМ. Х. АБОВЯНА

Հումանիտար գիտություններ №3-4 (28-29) 2016 Гуманитарные науки

ՀՏԴ 070 : 159.9

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԻՐԱՎԻՃԱԿՆԵՐՈՒՄ ԱՇԽԱՏՈՂ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ
ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵԽԱՆԻԶՄՆԵՐԸ

Ղ. Հ. ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ

Խ.Աբովյանի անվան հայկական պետական մանկավարժական համալսարան,
0010, Երևան, Տիգրան Մեծի 17
e-mail: markosyandiana@gmail.com

Արդի ժամանակահատվածում, երբ բնական և տեխնածին աղետների թվին կտրականապես ավելացել են նաև պատերազմներն, ահաբեկչություններն ու հանրահավաքային շարժումներով հեղափոխություններ իրականացնելն և սեփական իրավունքներին տեր կանգնելու վճռականությունը, լրագրողի առանց այն էլ բարդ ու փտանգավոր աշխատանքն էլ ավելի էքստրեմալ բնույթ է ստանում: Եվ, այդ իմաստով, շատ կարևոր է, որպեսզի լրագրողը ծանոթ լինի ինչպես ամբոխի հոգեբանությանն, այնպես էլ խուճապի ժամանակ նրանից պաշտպանվելու տարրական կանոններին: Հոդվածում մանրամասն ներկայացրել են հնարավոր փտանգները և դրանց դեպքում լրագրողի հնարավոր գործողությունները:

Բանալի բառեր: *Լրագրող, հոգեբանական պատրաստվածություն, արտակարգ իրավիճակ, ռազմական լրագրող, փտանգավոր աշխատանք*

Ներկայացվել է խմբագրություն 14.09.2015թ.

Բոլոր ժամանակներում ամենավտանգավոր մասնագիտություններից մեկը համարվել է լրագրությունը, մասնագիտական պարտականությունների կատարման ընթացքում վնասվածքներ ստանալու եւ զոհվելու թվով հետխորհրդային տարածքում լրագրողները աշխարհի ամենավտանգավոր մասնագիտությունների առաջին հնգյակում զբաղեցնում են պատվավոր տեղեր. Օրինակ ՌԴ-ում ամենավտանգավոր, բայց ազնիվ և համարձակ մասնագիտությունների հնգյակը, ըստ 2014 թվականի տվյալների, ունի հետևյալ տեսքը. զինծառայող, հանքագործ, փրկարար, լրագրող, շինարար [1-5]:

Համաշխարհային վիճակագրության պատկերը մի փոքր այլ է, ավելի ընդարձակ, սակայն այստեղ էլ լրագրողները 10-րդ հորիզոնականում են [6]: Ռազմական լրագրողների աշխատանքում չափազանց կարևոր է ոչ միայն հոգեբանական պատրաստվածությունը, այլև ուղղակի գործողությունները, որոնք նա պետք է իմանա և կարողանա պաշտպանել ոչ միայն սեփական իրավունքներն , այլև կյանքը: 1994 թվականից թեև Հայաստանը գտնվում է հրադադարի պայմաններում, մի վիճակ, որ ամեն վայրկյան կարող է վերածվել պատերազմի: Եվ հրադադարի 12 տարիները դրա վկայությունն են, ամենաթափափուկ 2016-ի ապրիլյան քառօրյա պատերազմը: Հենց այդ օրերին ևս մեկ անգամ համոզվեցինք, որ լրագրողները կարիք ունեն շատ լուրջ հոգեբանական պատրաստվածության, բայց ավելի կարևոր է ֆիզիկապես պաշտպանված լինելը [4, 7]:

Այդ իմաստով մի քանի դիտարկում ռազմական հակամարտության գոտում աշխատող լրագրողներին հնարավոր փտանգներից խուսափելու համար:

1. Վտանգավոր է քայլել խոտերի և հողի վրայով, քանի որ հնարավոր է տեղանքը ականապատված լինի, խորհուրդ է տրվում քայլել ասֆալտով:
2. Ասֆալտ չլինելու դեպքում խորհուրդ է տրվում քայլել տանկի կամ այլ մեծ մեքենայի թողնած անվահետքերով: Այստեղ կարևոր է, որպեսզի ընդհատված հողով քողարկված անվահետքերի վրայով չքայլել:
3. Խորհուրդ չի տրվում մուտք գործել այնպիսի շինություններ, որտեղ մարդ չկա, կասկածելի լռություն է:
4. Խորհուրդ չի տրվում ձեռք տալ անծանոթ իրերի, շրջել որևէ իր, բացել տուփեր, արկղեր:
5. Որևէ շենքի բնակարանի պատուհանից նկարահանելիս, լուսանկարելիս պետք է զգույշ լինել, պատուհաններից անընդհատ չնայել, կանգնել պատերի տակ կամ ավելի անվտանգ լինելու համար հեռու գտնվել պատուհաններից:
6. Երբեք չի կարելի տեսա և ֆոտոխցիկներին զուգահեռ զենք վերցնել, որովհետև զինված հակամարտության կողմերը կարող են անձին չընդունել որպես լրագրող:
7. Խորհուրդ է տրվում միայնակ չգործել ռազմական հակամարտության գոտում, աշխատել երկու կամ երեք հոգով, որպեսզի մեկը նկարահանի, մյուսը դիտի տեղանքը, շրջապատը, գնահատի հնարավոր ռիսկերը, մոտեցող վտանգները:
8. Լրագրողները պետք է իմանան, որ ռազմական հակամարտությունների գոտում հակամարտող կողմերի ներկայացուցիչները՝ կարող են սպանել մարդկանց նույնիսկ անձնական շահից ելնելով, օրինակ՝ նրա տեսախցիկին, հագուստին, դրամական միջոցներին, զարդերին տիրանալու համար: Այդ պատճառով խորհուրդ է տրվում ուշադրություն չգրավելու համար չհագնել բոլորովին նոր, բարձրորակ հագուստ, կոշիկներ, չօգտագործել նոր սերնդի տեսախցիկ, ֆոտոապարատ: Կարևոր է նաև, որ լրագրողը չկրի զարդեր, հատկապես՝ թանկարժեք:
9. Խորհուրդ է տրվում մութն ընկնելիս անպայման մտածել օթևանի մասին, չգիշերել դրսում, անպայման գտնվել զինվորականների, ոստիկանների վերահսկողության տակ գտնվող տարածքներում, շրջել տեղանքը լավ իմացող ուղեկցողի հետ, լսել ուժային կառույցների ներկայացուցիչների հրահանգները:
10. Զինված հակամարտությունների գոտում աշխատող լրագրողները կարող են ձեռք բերել հակամարտող կողմերի, նրանցից մեկի զինուժի, սպառազինության քանակի, տեսակի, նախատեսվող մարտական գործողությունների ծրագրի վերաբերյալ տեղեկատվություն և իրականությանը համապատասխանող, և՛ ոչ: Ուստի խորհուրդ է տրվում չհետաքրքրվել, առավել ևս չտարածել նմանատիպ տեղեկատվություն:

Քանի որ լրագրողների լուսաբանած ցանկացած հանրային միջոցառում, հատկապես բողոքի զանգվածային ակցիա (հանրահավաքներ, երթեր, ցույցեր), հանդիսանում է ծայրահեղ վտանգավոր գոտի, հատկապես կարևոր է, որ լրագրողը հիշի իր մասնագիտական իրավունքների և պարտականությունների մասին:

Դա ոչ միայն կնվազեցնի մասնագիտական ռիսկերը և կօգնի լրագրողին կողմնորոշվել բարդ իրադրություններում, այլև կօգնի խուսափել իր հանդեպ ցուցաբերվող ագրեսիայից և բռնությունից: Տեղեկացված ես, ուրեմն պաշտպանված ես:

Բացի այդ, գոյություն ունեն տեղեկատվության ստուգման բազմաթիվ մեթոդներ, և որոշակի համառության դեպքում, կարելի է ստուգել լրագրողին հաղորդած ցանկացած փաստ: Ինչպե՞ս պետք է գործի ռազմական թղթակիցը, որի ձեռքի տակ է հայտնվել ինչ-որ սենսացիոն հաղորդագրություն [8]:

Առաջին հերթին անհրաժեշտ է համեմատել տեղեկատվությունը առկա փաստաթղթերի հետ, որոնք կարող են լույս սփռել իրավիճակի վրա: Դա կարող է լինել

ցանկացած անձը հաստատող վկայական, պաշտոնական ծանուցումը, քարտեզ: Կարևոր ապացույց կարող է հանդիսանալ շահագրգռված ականատեսի վկայությունը: Եթե ժամանակը թույլ է տալիս, կարելի է դիմել արխիվային ծառայություններին:

Անհրաժեշտ է սովորել համեմատել պաշտոնական տեղեկատվությունն ու այն, ինչը ներկայացնում են ոչ պաշտոնական աղբյուրները, որոնք, որպես կանոն, ունեն ինֆորմացիայի սեփական աղբյուրները և հաշվարկման մեթոդները: Հակառակ ընդունված կարծիքի, պետական կազմակերպությունների գնահատականներն ավելի ստույգ են լինում, չնայած, որ ռազմական պայմաններում ընդունված է ավելացնել հակառակորդի կորուստներն ու նվազեցնել սեփականները:

Երրորդ. անհրաժեշտ է գնահատել սեփական հրապարակումների հնարավոր հետևանքները: «Մի վնասիր» սկզբունքը պետք է վերահսկի լրագրողի ցանկությունը՝ անհապաղ հաղորդել ընթերցողներին ու ունկնդիրներին լսածն ու տեսածը: Չափի զգացումը չպետք է կորցնել նաև բռնության տեսարանների, ռազմական գործողությունների տարերային և տեխնաժին աղետների հետևանքների տեսարանների ցուցադրման ժամանակ: Այն առավել կարևոր է, երբ խոսվում է միջազգային և ազգամիջյան հակամարտությունների մասին, երբ եթեր թողարկված կամ թերթում հրապարակված ամեն մի անզգույշ բառ կարող է առաջացնել բռնությունների նոր ալիք: Պետք է գերծ մնալ այն մարդկանց ուղղակի խոսքի փոխանցումից, ովքեր հակամարտության առաջացման մեղքը բարդում են ուրիշ ազգի, այլ կրոնի վրա, եթե նույնիսկ ինչ-որ պահի զգացմունքների ազդեցության տակ լրագրողին թվում է, որ դա ճիշտ է:

Չորրորդ. լրագրողը պարտավոր է օբյեկտիվ մնալ, անկախ քաղաքական, կրոնական, հայրենասիրական և այլ համոզմունքներից, լինել անկողմնակալ և անաչառ: Յուրաքանչյուր մարդ այս կամ այն բարոյահոգեբանական վիճակի կրողն է, և լրագրողներն այդ առումով բացառություն չեն: Սակայն կողմնակալությունը կարող է նախապես ոչ օբյեկտիվության պատճառ դառնալ: Լրագրողի հետաքրքրությունից բխած իրականությունը համարժեք չի ընդունվի ընթերցողի կամ դիտորդի կողմից, ինչքան էլ նյութը արհեստավարժ պատրաստած լինի: Հատկապես, երբ խոսք է գնում մարդկային ողբերգության հետ կապված իրավիճակների մասին: Լրագրողի անազնվությունը, անխղճությունը, կողմնակալությունը կարող են արտացոլվել նաև փաստերի մեկնաբանման դեպքում: Դա բացառապես անթույլատրելի է:

Հինգերորդ. լրագրողը պետք է կարողանա աշխատել առավելագույն արագությամբ՝ որոշումներ ընդունելով և կարճ ժամանակահատվածում ստացվող տեղեկատվությունը մշակելով, օգտագործելով լրագրողական ժանրերի ամբողջական գինանոցը: Այդ ունակությունն իր մեջ ներառում է գլխավոր, առաջնային փաստերը ընտրելու հմտությունը, նրանց ճշգրիտ ու զգացմունքային հագեցած մեկնաբանումը, խնդիրների ձևակերպումն ու դրանց լուծման ուղիների պատկերացումը: Արտակարգ ռեպորտաժ, առաջնագծային ակնարկ, դաշտային հոսպիտալում արված գծագրում, երկրաշարժից տուժածների փրկություն՝ այս ամենը շատ արժեքավոր է թերթի ու հեռուստաալիքի համար, այդ իսկ պատճառով չի հանդուրժում նյութի պատրաստման և հրապարակման ուշացում:

Վեցերորդ. լրագրողը պետք է համագործակցի ռազմական գործողությունների, տարերային և տեխնաժին աղետների գոտում տեղակայված տեղեկատվական կենտրոնների, պետական և հասարակական կազմակերպությունների հետ: Շատ դեպքերում ռազմական գործողությունների, տարերային և տեխնաժին աղետների գոտիներում կազմակերպվում են ժամանակավոր մամուլ-կենտրոններ, որոնք կարող են օգնել լրագրողին՝ ստանալ անհրաժեշտ տեղեկատվությունը, հարցազրույց վերցնել իրեն հետաքրքրող անձանցից:

Հաճախ լրագրողների մոտ առաջանում է մամուլ կենտրոնին կից հավատարմագրվելու հարցը: Հավատարմագրումը հեշտացնում է լրագրողի աշխատանքը և վտանգավոր գոտում նրա համար լայն հնարավորություններ է բացում, բարձրացնում նրա աշխատանքի անվտանգությունը: Լրագրողը պետք է հասկանա, որ որպես իր երկրի քաղաքացի, նա կարող է Հայրենիքի սահմաններից դուրս ապավինել իր երկիրը ներկայացնող ցանկացած մարմնի օգնությանը, վտանգի դեպքում ապաստան խնդրել ռազմակայանի տարածքում և այդ երկրի այլ հաստատությունում:

Յոթերորդ. Լրագրողը պետք է օժտված լինի գիտելիքներով, որոնք բավարար կլինեն հասկանալու համար տեղի ունեցողը, այդ թվում՝ տիրապետել հատուկ տերմինոլոգիայի՝ ռազմական, առողջապահական և այլն: Օրինակ «ծանրոց-300 աղբյուրներից ազերիս ահմանամերձ, դիվերսիա, անօրինական զինված խմբավորումներ, մոջահեդ»: Լավ կլինեք, եթե լրագրողին հետաքրքրեն տեղի բնակչության կյանքի և առօրյայի կազմակերպման հիմնական սկզբունքները, կրոնի առանձնահատկությունները, մարդկանց բարոյահոգեբանական սկզբունքները, որոնց շրջապատում նա պետք է աշխատի:

Տեղի ավանդույթների հանդեպ հարգանքը բարձրացնում է իրադարձությունների մասին օբյեկտիվ և լիարժեք տեղեկություններ ստանալու հնարավորությունը: Վտանգավոր պայմաններում մասնագիտական գործունեություն իրականացնող լրագրողը պետք է առավելագույնս տեղեկացված լինի այն երկրի կամ տարածաշրջանի, կոնկրետ տեղանքի մասին, որտեղ ուղևորվում է, պատկերացում ունենա տնտեսական, քաղաքական-աշխարհագրական կառուցվածքի, բնակչության էթնոհոգեբանական առանձնահատկությունների, ինչպես նաև հակամարտության նախապատմության (եթե խոսքը վերաբերում է ռազմական գործողություններին) կամ վթարի նախադրյալների (եթե խոսք է գնում տեխնածին կամ տարերային աղետի) մասին:

Քանի որ նախօրոք անհնար է գուշակել, թե կոնկրետ ինչ է սպասվում լրագրողին թերթի կամ հեռուստատեսային հաղորդման պատրաստման առաջադրանքները կատարելու ժամանակ, նա պետք է մանրակրկիտ ու բազմակողմանի պատրաստվի: Ի՞նչ մեթոդներ կարելի է օգտագործել դաշտի՝ ուսումնասիրության ընթացքում: Նշենք հիմնական ուղիներն ու միջոցները. նախկինում նման առաջադրանքներ հաջողությամբ իրականացրած գործընկերների փորձի ուսումնասիրում, մասնագետների խորհուրդներով (այդ թվում՝ ԱԻՆ, Ոստիկանության, ՊՆ, ԱԳՆ, քաղաքական գործիչների եւ գիտնականների, հասարակական և կրոնական առաջնորդների) առաջնորդվելը, տեղեկատվական, մեթոդական նյութերի պարբերաբար ուսումնասիրումը, հակամարտության (վթարի) խնդրի վերաբերյալ տարբեր մասնագետների կարծիքների հրապարակումների ուսումնասիրումը, համապատասխան համացանցային տվյալների ուսումնասիրումը, տարբեր պատկան մարմինների արխիվներում երևույթի, արտակարգ իրավիճակի մասին փաստաթղթերի ուսումնասիրումը, դրանց պատճառների, հետևանքների վերլուծումը, զինված հակամարտությունների դեպքում կողմերի դիվանագիտական կամ այլ ներկայացուցչություններին դիմելու ձևերը, հնարավորությունները, հնարավորության դեպքում տեղեկատվություն ստանալու նպատակով դիմել կառավարական և ոչ կառավարական կառույցներին, որոնք տեղակայված են նախատեսվող աշխատանքի վայրերում, տարածաշրջաններում [8]:

Կարևոր է լրագրողի երթուղին ու ժամանակացույցը նախապես մշակելը: Երթուղու մշակումը ենթադրում է աշխատանքի հետագա պլանավորում, աշխարհագրական և ավտոճանապարհային (երկաթգծային) քարտեզների հետ ծանոթացում, հնարավոր գիշերակացի վայրերի հստակեցում, կապի միջոցների ուսումնասիրում: Խորհուրդ է տրվում նաև խմբագրության հետ պայմանավորվել, թե որ օրը, որ ժամին մոտավորապես պետք է կապի դուրս գալ: Եթե այդ պայմանավորվածությունը խափանվի, ապա դա

հնարավորություն կտա խմբագրությանը հնարավորության սահմաններում կազմակերպել լրագրողի որոնումը:

Երթուղին կազմելու ժամանակ անպայման հաշվի են առնվում այն կետերը, որոնք ուզում է այցելել լրագրողը, և նրանց միջև տեղաշարժվելու հնարավորությունները: Եթե երթուղին անցնում է ռազմական գործողությունների տարածքով, անհրաժեշտ է առաջնորդվել անվտանգության ապահովման կանոններով, կազմակերպված շարասյան, համընթաց պաշտպանված տրանսպորտի, ինչպես նաև զինվորական տրանսպորտով տեղաշարժման հնարավորություններով: Եթե խոսք է գնում դժվարանցանելի կամ վթարի, տեխնածին աղետի ենթարկված տեղանքի մասին, անհրաժեշտ է նախատեսել ուղեկցողի ծառայություններից օգտվելու հնարավորությունը:

Առանձին պետք է մշակել այն իրավիճակը, որի դեպքում լրագրողն աշխատում է երկու հակամարտող ճամբարներում: Այդ դեպքում երթուղում պետք է նշված լինի անցման կետը, իսկ բուն անցումը մանրակրկիտ ու հստակորեն պետք է պայմանավորված, համաձայնեցված լինի երկու կողմերի հրամանատարների, պատասխանատուների, ինչպես նաև միջազգային կառույցների հետ:

Երթուղին համարվում է բավարար մշակված, եթե նախատեսված է օժանդակություն (այդ թվում՝ նյութական) ստանալու և պաշտոնական մարմինների ու իշխանությունների, ինչպես նաև տեղի բնակչության մոտ թաքնվելու հնարավորություն: Հատկապես կարևոր է հաշվարկել գործուղման վայրից արտակարգ տարահանման հնարավորությունը, եթե կյանքի համար իրական վտանգ է առաջանում: Փաստաթղթերի պատրաստումը ևս արտակարգ իրավիճակում լրագրողի աշխատանքի անվտանգության ապահովման կարևոր կողմերից մեկն է: Արտակարգ իրավիճակում գտնվող գոտում աշխատելու համար լրագրողի փաստաթղթերի պատրաստումը խմբագրային առաջադրանքի կատարման նախապատրաստման փուլն է: Այստեղ չկան մանրուքներ, և նշանակություն կարող է ունենալ ցանկացած գրառում կամ հրապարակում [9-12]:

Ներկայացնենք այն փաստաթղթերի ցանկը, որոնք պետք է ունենա լրագրողը արտակարգ իրավիճակում, հակամարտության գոտիներում աշխատելու ժամանակ.

- անձնագիր (իր երկրի և (կամ) միջազգային, եթե լրագրողը աշխատելու է իր երկրի սահմաններից դուրս),
- խմբագրական վկայական, որտեղ հստակ նշված է խմբագրության անվանումն ու լրագրողի պաշտոնական դիրքը: Փաստաթղթում պետք է լինի լրագրողի լուսանկարը, փաստաթղթի գործման ժամկետը չպետք է խախտվի, կատարված գրառումները պետք է լինեն հաստատված ՋԼՄ ղեկավարի կողմից և ընթեռնելի: Անհրաժեշտ է համոզվել, որ փաստաթղթում լրագրողի պաշտոնի մասին գրառումը համապատասխանում է գործուղման նպատակներին (օրինակ, իշխանությունների մոտ կարող է հարց առաջանալ՝ ինչո՞ւ է մշակույթի բաժնի պետը հայտնվել ռազմական գործողությունների գոտում), գործուղման պլան-առաջադրանքը պետք է արտացոլված լինի ՋԼՄ ձևաթղթի վրա (եթե գործուղումը արտասահմանյան է, ապա գտնվելու երկրի լեզվով): Առաջադրանքի պլանում պետք է հստակ, հնարավորինս մանրամասնորեն նշված լինեն այն խնդիրները, որոնք պետք է կատարի լրագրողը (ռեպորտաժների, հարցազրույցների, ակնարկների և այլն շարքի պատրաստում), հատուկ սահմանված կարգով տրված գործուղման հրամանը, որը ցանկալի է լինի նաև օտար լեզվով:
- Լրագրողներին խորհուրդ է տրվում այդ հիմնական ու պարտադիր փաստաթղթերից բացի ունենալ աջակցող փաստաթղթեր լրագրողի գործուղման մեկնելու տարածաշրջանում հարգանք վայելող մարդկանց (օրինակ, քաղաքական գործիչների, ճանաչված գործարարների, ազգային-մշակութային

ինքնավարությունների ղեկավարների, հասարակական և մարդասիրական կազմակերպությունների ղեկավարների) կողմից տրված երաշխավորագրեր,

- հավատարմագրման վկայական (եթե տեղի է ունեցել հավատարմագրում),
- ստեղծագործական կազմակերպությունների (այդ թվում միջազգային) վկայականը, որին անդամակցում է լրագրողը,
- սեփական հրապարակումներով թերթերի և ամսագրերի կամ սեփական հրապարակումներից քաղվածքներ, որոնք ապացուցում են, որ լրագրողը հենց այն մարդն է, որը ներկայանում է,
- ներկայացվող ՁԼՄ-ի տարբերանշանով այցեքարտը:

Նշված անհրաժեշտ և պարտադիր փաստաթղթերին գուգահեռ, պետք է նշել, որ կան փաստաթղթեր, որոնք նպատակահարմար չէ կից ունենալ, քանի որ դրանք կարող են վնասել լրագրողի անվտանգությունը. ցանկացած լուսանկար, որի վրա լրագրողը պատկերված է զենքով, զինվորական համազգեստով, մանրակրկիտ քարտեզներ, որոնց վրա նշված են զինվորական կայազորների և ստորաբաժանումների տեղակայման վայրերը, ռազմական գործողությունների մասնակիցների ցուցակներ, հակամարտող կողմերի առաջնորդների, զորամիավորումների, զորամասերի, ստորաբաժանումների հրամանատարների, զորամասերի, զորքերի տեղակայման վայրերի լուսանկարներ, ՁԼՄ խմբագրության հետ կապի դուրս գալու ժամանակացույց:

Փաստաթղթերի փաթեթի նախապատրաստման ժամանակ, որոնք լրագրողը պետք է վերցնի իր հետ, անհրաժեշտ է գիտակցել, որ նրանցից յուրաքանչյուրը կարող է ենթարկվել զննման և ուսումնասիրության, փաստաթղթերը կարող են համեմատել, անհրաժեշտության դեպքում լրագրողին կարող են ուղղվել պարզաբանող եւ ստուգող հարցեր: Այս ամենին տիրապետելով, լրագրողը հնարավորինս լուծում է իր անվտանգության եւ պաշտպանվածության խնդիրը:

ЛИТЕРАТУРА

1. Рыбалко О.М. Психологическая компетентность журналистов в работе с родственниками заложников. Журналистика в 2005 году: Сб. материалов научн.-практ. конф. М. 2005.
2. Анцыферова Л.И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысление, преобразование ситуаций и психологическая защита // Психологический журнал, 1994, т. 15, №1.
3. Гостюшин А.В. Энциклопедия экстремальных ситуаций.-2-е изд. Доп.- М: Зеркало, 1995.- 287 с.
4. Дзялошинский И.М. Методы деятельности СМИ в условиях становления гражданского общества. М., 2001.
5. <http://moiarussia.ru/top-5-samyh-opasnyh-professij-v-rossii/>
6. <http://top10a.ru/samye-opasnye-professii-v-mire.html>
7. Лазутина Г.В. Журналистика и качество массовых информационных потоков: этический аспект // Вестник МГУ, Сер. 10, Журналистика. N1-2004.
8. Безопасность работы журналиста/Сборник: -Бишкек, 2003г.-64 с
9. Лассуэл Г.Д. Психопатология и политика. М., 2005.
10. Лебедев В.И. Личность в экстремальных ситуациях. М., 2004.
11. Эрик Фихтелиус. Десять заповедей журналистики. Стокгольм, 1999. 112с.
12. Авраамов Д.С., Профессиональная этика журналиста. Учебное пособие. Москва, 2003.

РЕЗЮМЕ
МЕХАНИЗМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ ЖУРНАЛИСТА, РАБОТАЮЩЕГО В
УСЛОВИЯХ ЧРЕЗВЫЧАЙНОЙ СИТУАЦИИ
Д.О. МАРКОСЯН

В настоящее время, когда к природным и техническим катаклизмам прибавились войны, терроризм и революции, совершаемые посредством митинговых движений, а также решительность человеческих действий по защите собственных прав, и без того нелегкая работа журналиста приобретает еще более экстремальный характер. В этом смысле очень важно, чтобы журналист был знаком как с психологией толпы, так и с правилами безопасности, применяемыми в случае паники в местах большого скопления людей. В статье подробно представлены существующие риски, а также алгоритмы возможных действий журналиста в случае опасности.

SUMMARY
PSYCHOLOGICAL DEFENSE MECHANISMS FOR JOURNALISTS WORKING IN
EXTRAORDINARY OR EMERGENCY SITUATIONS
D.H. MARKOSYAN

At the present time, when wars, terrorist attacks, coup attempts through rallies and determination to stand up for one's rights have added to natural and man-made disasters, the dangerous and hard work of journalists is becoming even more hazardous and risky. In this sense, it is very important that a journalist be familiar with the psychology of the crowd, as well as with the basic rules to defend from it in times of panic. The author presents in detail the possible threats and journalists' actions and response to them.